

IGNACY KRASICKI

Ur. 3 lutego 1735 w Dubiecku, w Sannockiem, zm. 14 marca 1801 w Berlinie. Duchowny; poeta, komediopisarz, prozaik, satyryk, publicysta. Przez siebie współczesnych nazywany księciem poetów.

Wybitny działacz intelektualny polskiego oświecenia, biskup warmiński. Z uwagi na złą kondycję finansową rodziny został przeznaczony do stanu duchownego podobnie jak jego bracia. Uczył się w kolegium jezuickim we Lwowie, w seminarium duchownym misjonarzy w Warszawie. Studiował w Rzymie. Przebywał w bliskim otoczeniu króla Stanisława Augusta. Był twórcą „Monitora” (1765–1767) i bywalcem „obiadów czwartkowych”. Głosił ideały rozumu, cnoty, ale nie stronił od uroków życia.

W 1766 został konsekrowany na biskupa warmińskiego. Warmia była pod zaborem pruskim. Krasicki zaprzyjaźnił się z monarchami – Fryderykiem II i Fryderykiem Wilhelmem II. Został nominowany na arcybiskupa gnieźnieńskiego. Pod koniec życia przyczynił się do założenia Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Zwłoki Krasickiego spoczywają od 1829 w katedrze gnieźnieńskiej.

Pisał liryki, bajki, satyry, listy poetyckie, poematy heroikomiczne, komedie, prozę publicystyczną, powieści, żywoty i dialogi na wzór dzieł starożytnych.

Problematyka twórczości

Krasicki bacznie obserwował świat, dostrzegał jego wady i słabości. Swoje spostrzeżenia wykorzystywał w formułowaniu pouczeń. Wiele jego tekstów ukazuje go jako poetę moralizatora mądrego i dobrego wychowawcę. Opisał polskie problemy państwa, znajdującego się w kryzysowej sytuacji, słabości natury ludzkiej oraz kultury szlacheckiej. Dzięki niemu literatura służyła edukacji. Poeta realizował oświeceniowe hasło „bawiąc, uczyć”.

Pisał głównie o szlachcie – dostrzegał i chwalił jej cnoty, atakował przywary. Doceniał pewne wartości kultury europejskiej, doceniał ich wpływ na poprawę warunków życia w Polsce, ale ganił cudzoziemszczyznę. Widział w niej zepsucie obyczajów. Głównym tematem twórczości Krasickiego było staranie o naprawę obyczajów. Kpił

z obrzędowej dewocji i nadmiaru klasztorów na ziemiach polskich. Drwił i piętnował zgubne nałogi. Przestrzegał przed rozpustą, modnymi podróżami, nierozsądnymi małżeństwami, które doprowadziły wielu Polaków do ruiny majątku i zdrowia. Ganił zarozumiałstwo i pychę, źle pojętą wiarę, pychę ludzkich poglądów, obłudę i fałszywe schlebienie.

Bajki

Gatunek

Bajka to gatunek literatury dydaktycznej. Wywodzi się z tradycji starożytnej, chętnie posługuje się alegorią. Zwykle zawiera historyjkę, która jest ilustracją prawd moralnych (zawartych w morale). Bohaterami bajek są zwierzęta, rośliny, przedmioty, czasem ludzie.

Jako dzieło poetyckie to krótki utwór wierszowany. Wyodróżniamy bajki epigramatyczne – krótkie, mające zwięzłą konstrukcję. Wykorzystuje się w nich bardzo często kontrast (na przykład postaci). Są też bajki ezopowe (od imienia Ezopa, bajkopisarza greckiego). Bohaterami takich bajek są zwierzęta prezentujące typy ludzkich zachowań, osobowości i cech (np.: małpa – głupota, lis – spryt). Natomiast bajki narracyjne (epickie) to takie, które są rodzajem wierszowanej nowelki o nieskomplikowanej fabule.

Bajki Ignacego Krasickiego zostały ułożone w dwa zbiory: *Bajki i przypowieści* (powstały w latach 1776–1778) oraz *Bajki nowe* (z lat 1779–1800).

Konteksty i nawiązania

Szczur i kot

Bajka alegoryczna o zgubnych skutkach zarozumiałstwa i pychy. Szczur bezczelnie paraduje po ołtarzu. W czasie nabożeństwa obnosi się ze swoją wyniosłością. Kadzenie jednak nie było przeznaczone dla niego – jak sądził. Schwytał go i pożarł kot, który wykorzystał „zaczązanie” nadmiernie zarozumiałego zwierzęcia.

Krasicki ciekawie wykorzystał grę semantyczną słowem „kadzić”. Ta bajka przestrzega przed zaślepieniem dumą i pychą człowieka. Powoduje ono, że człowiek nie potrafi realnie ocenić sytuacji.

Ptaszki w klatce

Bajka alegoryczna, polityczna. Poeta wykorzystał w niej zasadę kontrastu (między starym i młodym ptaszkiem).

Dwa czyżyki zamieszkiwały wspólną klatkę. Czyżyk młody nigdy nie przebywał na wolności, od zawsze mieszkał w klatce. Natomiast stary trafił do niej w wyniku niesprzyjających okoliczności. Został schwytyany. Obaj odmiennie interpretują swoje życie.

Ten, który nie zna wolności, nie rozumie skarg drugiego. Bajka odsyła, oczywiście, do kontekstu rozbiorów Polski. Uświadamia, że wolność jest bezcenna.

Filozof

Filozof – bohater bajki – jest bardzo zachwycony sobą i własną niezależnością. Głosi modny w oświeceniu ateizm. Dopiero gdy zachorował, zaczął szukać pomocy. Zwrócił się z prośbą do Boga, ale też i poszukiwał magicznych rozwiązań w myśl zdroworozsądkowego „Panu Bogu świecę i diabłu ogarek”.

Mądry i głupi

W bajce poeta rysuje błyskotliwy dialog. Rozmawiają dwie osoby. Na zasadzie kontrastu zestawił człowieka mądrego z głupcem. Głupiec zadaje głupie pytania, na przykład o znaczenie i korzyści wynikające z bycia mądrym. Inaczej mówiąc, pyta, po co mądrość. To pytanie świadczy o prymitywizmie rozmówcy. Prawdziwa mądrość polega na lekceważeniu takiego sceptycyzmu.

Poeta krytykuje sarmatyzm i zacofanie szlachty, która nie ceniła mądrości, nauki. Szyk przestawny, krótkie pytania dopełniają dramatyzm utworu.

Stary pies i służa

Bajka o braku wdzięczności. Alegoryczne przedstawienie człowieka chcącego sobie zaskarbić łaski pana staraniem i gorliwością. Wyrachowany, cyniczny szlachcic ma władzę i majątek. Wykorzystuje służę.

Gdy ten już nie może spełnić oczekiwań, odtrąca go. Wierny sługa zostaje zapomniany.

Mysz i żółw

Alegoryczna historia o prawie własności. Lepiej mieć własny skromny majątek, niż polegać na cudzej fortunie. Skorupa żółwia jest wprawdzie ciasna, ale należy do niego (jest z nim zawsze). Natomiast mysz ugania się po cudzych polach. Ugania się za pozorami posiadania.

Lepiej więc starać się o własne, drobne majątki, niż służyć dla próżnej chwały magnata.

Satyry

Gatunek

Gatunek literacki wywodzący się ze starożytności. Ośmiesza i piętnuje ukazywane w niej postaci lub zachowania. Świat przedstawiony jest komicznie wyolbrzymiony. Satyry można podzielić na społeczno-obyczajowe, polityczne oraz literackie. Cechą charakterystyczną satyry jest karykaturalne, przesadne ukazanie postaci. Krasicki napisał 22 satyry w dwóch cyklach. Są zróżnicowane tematycznie. We wszystkich poeta jest ironicznym, bacznym obserwatorem życia.

Żona modna

Konteksty i nawiązania

To satyra, w której poeta ośmiesza nie tylko nadmierne przywiązanie kobiet do zmieniającej się mody, ale i mężów takich pustych istot. Przedstawia bardzo sugestywnie bohaterów, nawet przesadzając, wyolbrzymiając ich wady i złe postępowanie (hiperbolizacja). Utwór składa się z cyklu scen. Poeta o nich opowiada. Taki pomysł umożliwił stworzenie drugiego bohatera – opowiadającego o swej niedoli męża. Dialog dwojga znajomych ma pomóc w ukazaniu niewłaściwego postępowania żony i zbudowania ironicznego dystansu do pary małżonków. Satyra kończy się wypowiedzianym przysłowiem: „Próżny żal, jak mówią, po szkodzie”.

Piotr, nieszczęśliwy mąż to przykład mieszkającego na wsi szlachcica, domatora, poczciwego tradycjonalisty, który nie umie cieszyć się urokami ożenku. Krasicki zaznacza, że to szlachcic jest winien własnej niedoli. Odkrywa powody podjęcia decyzji o małżeństwie. Piotr kierował się względami materialnymi – żona wniosła w posagu „cztery wsie dziedziczne”.

Autor przedstawia go jako męża niezaradnego i uległego. Żona modna to kobieta kapryśna, bezmyślnie naśladowująca nakazy mody. Krasicki – dopowiada – że tak została wychowana. Opisuje bohaterkę, która nie wyszła za mąż z miłości. Chce żyć wystawnie i rozrzutnie, bo dobro męża jest dla niej mniejszą wartością od dobrego samopoczucia. Dama dokłada wszelkich starań, by żyć jak bohaterki modnych romanсів. Chce urządzić dom zgodnie z tendencjami mody – angielski ogród, liczna służba, karetą, pokoje dla gości. Chce żyć wystawnie, wszystkie wymagania zresztą zapisała w intercyzie (kontrakcie przedmałżeńskim).

Tekst jest żywy, atrakcyjny, typy bohaterów wiarygodne, a tematyka aktualna.

(Opr. M.K.-P.)

